

**Кравцова Н. М.**

**К77** Українська мова. 3-й клас. II семестр (за підручником М. Д. Захарійчук, А. І. Мовчун) / Н. М. Кравцова, О. Д. Придаток. — Х. : Вид. група «Основа», 2017. — 199, [1] с. — (Серія «Початкова школа. Мій конспект») ISBN 978-617-00-3142-6.

Посібник містить орієнтовне календарно-тематичне планування та розробки компетентнісно орієнтованих уроків української мови у 3-му класі (II семестр), складені відповідно до вимог оновленої навчальної програми (у редакції 2016 р.), Орієнтовних вимог до оцінювання навчальних досягнень учнів 1–4-х класів (Наказ МОН від 19.08.2016 № 1009) за підручником М. Д. Захарійчук, А. І. Мовчун (К. : Видавництво «Грамота», 2013).

Зміст конспектів уроків дібраний із метою формування в учнів *предметних компетентностей* (формування мовних знань та вмінь; формування та розвиток навичок мовленнєвої діяльності) та *ключових компетентностей*, зокрема: *комунікативної* (здатність успішно користуватися мовою (всіма видами мовленнєвої діяльності) в процесі спілкування; пізнання навколишнього світу; розв'язування життєво важливих завдань); *соціокультурної* (загальнокультурний розвиток учнів; адаптація їх до життя в певному соціальному середовищі; громадянське, патріотичне, морально-етичне, естетичне виховання); *уміння вчитися* (здатність організувати свою навчальну діяльність; формування почуття відповідальності за виконане завдання; готовність самостійно працювати з новим, доступним за складністю навчальним матеріалом, мати власну думку з приводу обговорюваних питань, обґрунтовувати її), а також *інформаційної, громадянської, здоров'язбережувальної* компетентностей.

Задля зручності використання всі розробки розміщено на окремих аркушах. Поля для записів дадуть змогу вчителю, користуючись запропонованим у посібнику матеріалом, скласти власні плани-конспекти уроків курсу.

Для вчителів початкової школи.

УДК 37.016

## ЗМІСТ

<b>Орієнтовне календарно-тематичне планування</b> . . . . .	5
<b>Будова слова (продовження)</b> . . . . .	7
Урок 65. Практичне ознайомлення з написанням префіксів з- (с-) . . . . .	7
Урок 66. Апостроф після префіксів перед я, ю, є, ї . . . . .	11
Урок 67. Перенос слів із префіксами . . . . .	16
Урок 68. Суфікс . . . . .	21
Урок 69. Спостереження за роллю суфіксів на прикладі спільнокореневих слів, що належать до тієї самої частини мови . . . . .	25
Урок 71. Творення слів з найуживанішими суфіксами, введення їх у речення, текст . . . . .	29
Урок 72. Спостереження за збігом однакових приголосних на межі кореня і суфікса (сонний, денний, осінній) . . . . .	33
Урок 73. Поділ слів із суфіксами для переносу . . . . .	37
<b>Частини мови. Загальне поняття</b> . . . . .	42
Урок 75. Аналіз контрольної роботи. Спостереження за словами, що відповідають на питання, а також за службовими словами. Розпізнавання таких слів . . . . .	42
Урок 77. Спостереження і добирання спільнокореневих слів, що належать до різних частин мови. Логічні вправи на розрізнення слів за родовими і видовими ознаками та за смисловими групами. Вимова і написання слова <i>електрика</i> . . . . .	48
<b>Іменник</b> . . . . .	53
Урок 78. Загальне поняття про іменник. Іменники, що означають назви істот та неістот. Вимова і написання слова <i>фермер</i> . . . . .	53
Урок 79. Власні та загальні іменники. Велика буква у власних іменниках . . . . .	57
Урок 80. Формування поняття предметності на прикладах іменників, які означають опредмечені якості . . . . .	62
Урок 81. Формування поняття предметності на прикладах іменників, що означають опредмечені дії. Вживання іменників у прямому і переносному значеннях . . . . .	66
Урок 83. Рід іменників ( <i>чоловічий, жіночий, середній</i> ). Приналежність слова до одного з родів. Вимова і написання слова <i>колектив</i> . . . . .	72
Урок 84. Рід іменників ( <i>чоловічий, жіночий, середній</i> ). Приналежність слова до одного з родів. Вимова і написання слова <i>хвилина</i> . . . . .	76
Урок 85. Змінювання іменників за числами ( <i>однина і множина</i> ). Вимова і написання слова <i>космонавт</i> . . . . .	81
Урок 86. Практичне ознайомлення з відмінками іменника ( <i>назви відмінків, відмінкові питання</i> ). Вимова і написання слова <i>пшениця</i> . . . . .	86
Урок 87. Спостереження за змінюванням ( <i>у таблиці</i> ) іменників за відмінками. Форма слова. Спостереження за влучним уживанням іменників-синонімів, іменників-антонімів у тексті. Вимова і написання слова <i>комбайн</i> . . . . .	91
<b>Прикметник</b> . . . . .	96
Урок 90. Аналіз контрольної роботи. Загальне поняття про прикметник . . . . .	96

Урок 91. Встановлення зв'язку прикметників з іменниками за допомогою питань від іменника до прикметника. Вимова і написання слова <i>айстра</i> . . . . .	102
Урок 92. Вживання прикметників у прямому і переносному значеннях . . . . .	106
Урок 93. Прикметники-синоніми, прикметники-антоніми. Використання їх у зв'язних висловлюваннях . . . . .	110
Урок 95. Спостереження за влучним уживанням прикметників у тексті, зокрема в описах, розмірковування над тим, з якою метою вони дібрані автором . . . . .	114
Урок 96. Спостереження за вживанням прикметників у загадках. Обирання з-поміж поданих прикметників тих, що найточніше характеризують персонажів, події, явища. Вимова і написання слова <i>абрикос</i> . . . . .	118
Урок 97. Змінювання прикметників за родами . . . . .	122
Урок 98. Родові закінчення прикметників: <i>-ий, -ій, -а, -я, -е, -є</i> . Розпізнавання форм прикметників за родовими закінченнями та іменниками, від яких залежать прикметники . . . . .	126
Урок 99. Змінювання прикметників за числами . . . . .	131
Урок 102. Аналіз контрольної роботи. Загальне поняття про дієслово. Вимова і написання слова <i>очерет</i> . . . . .	135
Урок 103. Зв'язок дієслова з іменником у реченні. Вимова і написання слова <i>черешня</i> . . . . .	140
Урок 104. Дієслова-синоніми. Удосконалення висловлювань шляхом добирання дієслівних синонімів . . . . .	145
Урок 105. Дієслова-антоніми. Вимова і написання слова <i>кипіти</i> . . . . .	149
Урок 107. Вживання дієслів у переносному значенні. Вимова і написання слова <i>кишеня</i> . . . . .	153
Урок 108. Спостереження за влучним добиранням дієслів автором тексту для змалювання подій, явищ. Вимова і написання слова <i>внесок</i> . . . . .	157
Урок 109. Змінювання дієслів за часами . . . . .	162
Урок 110. Розпізнавання часових форм дієслів у тексті. Використання їх у власних висловлюваннях . . . . .	167
Урок 111. Зміна дієслів за часами у формах завершеної та незавершеної дії за допомогою питань. Вимова і написання слова <i>дециметр</i> . . . . .	171
Урок 113. Правило написання <i>не</i> з дієсловами. Використання дієслів з <i>не</i> в монологічному та діалогічному мовленні . . . . .	177
<b>Повторення вивченого за рік</b> . . . . .	<b>182</b>
Урок 115. Аналіз контрольної роботи. Повторення вивченого. Будова слова . . . . .	182
Урок 116. Повторення вивченого. Текст . . . . .	187
Урок 119. Повторення вивченого. Частини мови . . . . .	192
<b>Література та Інтернет-ресурси</b> . . . . .	<b>199</b>

## ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ

№ з/п	Тема уроку	Дата
<b>БУДОВА СЛОВА (продовження)</b>		
65	Практичне ознайомлення з написанням префіксів з- (с-)	
66	Апостроф після префіксів перед я, ю, є, ї	
67	Перенос слів із префіксами	
68	Суфікс	
69	Спостереження за роллю суфіксів на прикладі спільнокореневих слів, які належать до тієї самої частини мови	
70	Урок розвитку зв'язного мовлення	
71	Творення слів з найуживанішими суфіксами, введення їх у речення, текст	
72	Спостереження за збігом однакових приголосних на межі кореня і суфікса ( <i>сонний, денний, осінній</i> )	
73	Поділ слів із суфіксами для переносу	
74	Контрольна робота: диктант	
<b>ЧАСТИНИ МОВИ. ЗАГАЛЬНЕ ПОНЯТТЯ</b>		
75	Аналіз контрольної роботи. Спостереження за словами, що відповідають на питання, а також за службовими словами. Розпізнавання таких слів	
76	Урок розвитку зв'язного мовлення	
77	Спостереження і добирання спільнокореневих слів, які належать до різних частин мови. Логічні вправи на розрізнення слів за родовими і видовими ознаками та за смисловими групами. Вимова і написання слова <i>електрика</i>	
<b>Іменник</b>		
78	Загальне поняття про іменник. Іменники, що означають назви істот та неістот. Вимова і написання слова <i>фермер</i>	
79	Власні та загальні іменники. Велика буква у власних іменниках	
80	Формування поняття предметності на прикладах іменників, що означають опредмечені якості	
81	Формування поняття предметності на прикладах іменників, що означають опредмечені дії. Вживання іменників у прямому і переносному значеннях	
82	Урок розвитку зв'язного мовлення	
83	Рід іменників ( <i>чоловічий, жіночий, середній</i> ). Приналежність слова до одного з родів. Вимова і написання слова <i>колектив</i>	
84	Рід іменників ( <i>чоловічий, жіночий, середній</i> ). Приналежність слова до одного з родів. Вимова і написання слова <i>хвилина</i>	
85	Змінювання іменників за числами ( <i>однина і множина</i> ). Вимова і написання слова <i>космонавт</i>	
86	Практичне ознайомлення з відмінками іменника ( <i>назви відмінків, відмінкові питання</i> ). Вимова і написання слова <i>пшениця</i>	
87	Спостереження за змінюванням ( <i>у таблиці</i> ) іменників за відмінками. Форма слова. Спостереження за влучним уживанням іменників-синонімів, іменників-антонімів у тексті. Вимова і написання слова <i>комбайн</i>	
88	Урок розвитку зв'язного мовлення	
89	Контрольна робота: перевірка мовних знань і вмінь	
<b>Прикметник</b>		
90	Аналіз контрольної роботи. Загальне поняття про прикметник	
91	Встановлення зв'язку прикметників з іменниками за допомогою питань від іменника до прикметника. Вимова і написання слова <i>айстра</i>	

№ з/п	Тема уроку	Дата
92	Вживання прикметників у прямому і переносному значеннях	
93	Прикметники-синоніми, прикметники-антоніми. Використання їх у зв'язних висловлюваннях	
94	Урок розвитку зв'язного мовлення	
95	Спостереження за влучним уживанням прикметників у тексті, зокрема в описах, розмірковування над тим, з якою метою вони дібрані автором	
96	Спостереження за вживанням прикметників у загадках. Обирання з-поміж поданих прикметників тих, що найточніше характеризують персонажів, події, явища. Вимова і написання слова <i>абрикос</i>	
97	Змінювання прикметників за родами	
98	Родові закінчення прикметників <i>-ий, -ій, -а, -я, -е, -є</i> . Розпізнавання форм прикметників за родовими закінченнями та іменниками, від яких залежать прикметники	
99	Змінювання прикметників за числами	
100	Урок розвитку зв'язного мовлення	
101	Контрольна робота: списування	
<b>Дієслово</b>		
102	Аналіз контрольної роботи. Загальне поняття про дієслово. Вимова і написання слова <i>очерет</i>	
103	Зв'язок дієслова з іменником у реченні. Вимова і написання слова <i>черешня</i>	
104	Дієслова-синоніми. Удосконалення висловлювань шляхом добирання дієслівних синонімів	
105	Дієслова-антоніми. Вимова і написання слова <i>кипіти</i>	
106	Урок розвитку зв'язного мовлення	
107	Вживання дієслів у переносному значенні. Вимова і написання слова <i>кишеня</i>	
108	Спостереження за влучним добром дієслів автором тексту для змалювання подій, явищ. Вимова і написання слова <i>внесок</i>	
109	Змінювання дієслів за часами	
110	Розпізнавання часових форм дієслів у тексті. Використання їх у власних висловлюваннях	
111	Зміна дієслів за часами у формах завершеної та незавершеної дії за допомогою питань. Вимова і написання слова <i>дециметр</i>	
112	Урок розвитку зв'язного мовлення	
113	Правило написання <i>не</i> з дієсловами. Використання дієслів з <i>не</i> в монологічному та діалогічному мовленні	
114	Контрольна робота: перевірка мовних знань і вмінь	
<b>Повторення вивченого за рік</b>		
115	Аналіз контрольної роботи. Повторення вивченого. Будова слова	
116	Повторення вивченого. Текст	
117	Контрольна робота: диктант	
118	Аналіз контрольної роботи. Урок розвитку зв'язного мовлення	
119	Повторення вивченого матеріалу. Частини мови	

*Примітка.* Кількість годин на вивчення кожної теми вчитель визначає самостійно, орієнтуючись на рівень підготовленості класу (подане планування є орієнтовним). Матеріали для уроків розвитку зв'язного мовлення та уроків корекції, контролю й оцінювання знань — в окремих посібниках Видавничої групи «Основа».

# БУДОВА СЛОВА (продовження)

Дата \_\_\_\_\_

Клас \_\_\_\_\_

## УРОК 65. ПРАКТИЧНЕ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З НАПИСАННЯМ ПРЕФІКСІВ з- (с-)

### Мета:

- **формування предметних компетентностей:** поглибити знання учнів про префікс; удосконалювати вміння утворювати нові слова за допомогою префіксів; вправляти школярів у вимовлянні та написанні префіксів з- і с-; формувати орфографічні вміння учнів; розвивати зв'язне мовлення школярів; виховувати інтерес до навчання;
- **формування ключових компетентностей:**  
*уміння вчитися:* формувати здатність орієнтуватися в часі, відведеному на виконання поставленого завдання;  
*загальнокультурної:* учити шанобливо ставитися до рідного слова.

**Тип уроку:** комбінований.

**Основні терміни і поняття:** префікси з-, с-.

**Обладнання:** картки для самостійної роботи.

### Хід уроку

#### I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

##### 1. Організація класу

Уважно слухайте — і все почуєте!  
Уважно дивіться — і все побачите!  
Думайте — і все обов'язково зрозумієте!  
Учні бажають успіху одне одному.

##### 2. Перевірка домашнього завдання

— Які труднощі виникли під час виконання домашнього завдання?

*Індивідуальні картки*

*Картка 1*

1. Списати речення.  
Прадіда звали Мартин, а онука — Максим. Обоє вони були беззубими.
2. Виписати слово з префіксами.
3. Позначити префікс.

*Картка 2*

1. Списати речення.  
Від пристані відплив човен. Він віддалявся все далі й далі.
2. Виписати слово з префіксами.
3. Позначити префікс.

#### II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

##### 1. Актуалізація опорних знань учнів

1) *Робота зі словом «скаржитися».*

а) Вірш-смішинка.

Синка до себе  
Тато погукав.  
— Сусіди скаржаться:  
Ти груші обірвав.

— Не вірте, тату! —  
Син заголосив:  
— Я груш не обривав...  
Я обтрусив.

Василь Шаройко

б) Слово Всезнайка.

*Скаржитися* — висловлювати незадоволення чим-небудь, нарікати на неприємність.

в) Каліграфічна хвилинка.

*Запис з'єднань у зошити*

*ск ка ар ржжит ти те ся скаржитися*

— Зверніть увагу на правильність написання слова *скаржитися*.

г) Робота в парах. Завдання за вибором (*кожна пара має вибрати та виконати два завдання*).

*Завдання 1:* виписати виділені слова з вірша і позначити в них префікси; записати слова, від яких вони утворилися за допомогою префіксів.

*Завдання 2:* утворити нові сполучення слів із підкресленим словом та записати їх.

*Завдання 3:* слово *скаржитися* поділити на склади для переносу.

г) Гра «Найрозумніший». Змагання в парах.

— Скільки букв має слово *скаржитися*?

— Назвіть букви у слові *скаржитися*.

— Назвіть звуки у слові *скаржитися*.

— Скільки голосних звуків у слові *скаржитися*?

— Скільки складів у слові *скаржитися*?

— Назвіть наголошений звук у слові *скаржитися*.

— Скільки приголосних звуків у слові *скаржитися*?

— Назвіть приголосні звуки у слові *скаржитися*.

— Назвіть тверді приголосні звуки у слові *скаржитися*.

— Назвіть м'які приголосні звуки у слові *скаржитися*.

2) **Вибірковий диктант.**

— Запишіть слова у два стовпчики.

1-й: слова з префіксами *роз-*, *без-*;

2-й: слова зі збігом однакових приголосних звуків на межі префікса і кореня.

Морозець, розгадувати, беззвучний, підводний, розлогий, безвітряний, берег, набережний, беззубий, береза, беззвучний, розплести, ввічливий, безхмарний.

2. **Повідомлення теми і завдань уроку**

— Сьогодні на уроці ви дізнаєтеся про вимову та написання слів з префіксами *з-*, *с-*.

3. **Сприймання та засвоєння нового матеріалу**

1) **Виконання вправи 193. Колективна робота.**

— Спишіть слова, позначте в них префікси.

С̄хилляються, с̄кинути, с̄формувати, с̄пекти, с̄тиснути, с̄творити, с̄тихнув, с̄питав, с̄фотографував, с̄киснути.

— Підкресліть букви, що позначають приголосні звуки, якими починається корінь.

С̄хилляються, с̄к̄иннути, с̄ф̄ормувати, с̄п̄екти, с̄т̄иснути, с̄т̄ворити, с̄т̄ихнув, с̄п̄итав, с̄ф̄отграфував, с̄к̄иснути.

*Диференційована робота за вибором учнів*

- Виконати завдання самостійно;
- виконати завдання з допомогою вчителя.

**Запам'ятайте!** Префікс *с-* пишеться перед буквами, що позначають глухі приголосні: *к, п, т, ф, х*.

Допоможе їх запам'ятати вислів «Кафе “Птах”». Перед приголосними, що є в цьому вислові, уживається префікс *с-*. Перед рештою приголосних — префікс *з-*.

## 2) Робота за таблицею.

*Пишемо — вимовляємо*

Зсипати — [сс]ипати;

зчищати — [шч]ищати;

зшивати — [жш]ивати;

зсікати — [сс']ікати

*Як чуємо, так і пишемо*

[с-] — скидати, спилити, стулити, сфотографувати, схилити;

[з-] — зламати, збудувати, здивувати, згоріти, звернути

— Зверніть увагу на те, що префікс *з-* вимовляється чітко тоді, коли він стоїть перед дзвінками приголосними, а читається, як [с], [ш], коли стоїть перед глухими приголосними.

В українській мові є префіксів багато,  
Та ще правило одне треба пам'ятати.  
У словах на букви *к, т, п, ф, х*  
Будем пам'ятати: префікс *с-* писати.

## 3) Виконання вправи 194. Робота в парах.

- Прочитайте вірш, вставляючи пропущені букви.
- Спишіть виділені слова, вставляючи букви *з, с*.
- Поясніть їхнє написання.
- Підкреслені слова поділіть на склади для переносу.

*Диференційована робота за вибором учнів*

- Виконати завдання самостійно;
- виконати завдання з допомогою вчителя.

*Фізкультхвилинка*

## 4. Узагальнення і систематизація знань

### 1) Виконання вправи 195. Робота в групах.

— Утворіть нові слова за допомогою префіксів *з-, с-*. Запишіть їх у два стовпчики: спочатку — з префіксом *з-*, потім — з префіксом *с-*.

— Визначте, якими приголосними починається корінь і як це впливає на написання префіксів *з-, с-*. Поділіть слова на склади для переносу.

*Диференційована робота за вибором учнів*

- Виконати завдання самостійно;
- виконати завдання з допомогою вчителя.

Взаємоперевірка.

### 2) Виконання завдання 1. Самостійна робота.

*Вправа «Броунівський рух»*

На кольорових картках записані диференційовані завдання для самостійної роботи. Учні їх виконують, після чого об'єднуються за кольором і спільно перевіряють правильність виконання.



*Картка червоного кольору*

*I варіант*

Вставте префікси з- (с-).

...шити сукню, ...ламати і ...клеїти іграшку, ...бігати до товаришів, ...летіти з гілки, ...тиснути руку, ...ховатися у нірку.

*Картка жовтого кольору*

*II варіант*

1. Вставте префікси з- (с-).

...шити сукню, ...ламати і ...клеїти іграшку, ...бігати до товаришів, ...летіти з гілки, ...тиснути руку, ...ховатися у нірку.

2. Складіть речення з двома словосполученнями.

*Картка зеленого кольору*

*III варіант*

1. Вставте префікси з- (с-).

...шити сукню, ...ламати і ...клеїти іграшку, ...бігати до товаришів, ...летіти з гілки, ...тиснути руку, ...ховатися у нірку.

2. Складіть речення з двома словосполученнями.

3. Підкресліть головні члени речення.

**3) Гра «Відгадай префікс» (із сигнальними картками).**

Стерти, зчистити, спекти, сховати, схотіти, збігати, зробити, спитати, зшити, схвалити, зсушити, зрушити, збити, здати, сфотографувати, схопити, стиснути, сколювати, сповзати, схованка.

**III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА**

**1. Рефлексія**

*Вправа «Мікрофон»*

— Чого ви навчилися сьогодні на уроці?

— Яке завдання вам принесло найбільшу радість на уроці?

— Чи справдилися ваші очікування від уроку?

**2. Домашнє завдання (за вибором учнів)**

— Щоб бути успішними у вивченні української мови, виконайте завдання за вибором.

1) *Виконання вправи 196 (с. 83).*

2) *Завдання на картках.*

*Картка 1*

1. Спишіть, правильно дописуючи префікси до слів.

...казати, ...класти, ...терти, ро...казати, ро...чистити, бе...зубий.

2. Позначте префікс.

*Картка 2*

1. Спишіть, правильно дописуючи префікси до слів.

...жарити, ...шити, ...чистити, ...хаменувся, ро...повідь, бе...хмарне, бе...голосий.

2. Позначте префікс.

## УРОК 66. АПОСТРОФ ПІСЛЯ ПРЕФІКСІВ ПЕРЕД *я, ю, є, ї*

Дата \_\_\_\_\_

Клас \_\_\_\_\_

### Мета:

- **формування предметних компетентностей:** навчати учнів дотримувати правил правопису слів з апострофом після префіксів, переносу слів із префіксами; розвивати навички каліграфічного письма; виховувати культуру оформлення письмових робіт, охайність;
- **формування ключових компетентностей:**  
*уміння вчитися:* формувати здатність орієнтуватися в часі, відведеному на виконання поставленого завдання;  
*загальнокультурної:* навчати шанобливо ставитися до природи рідного краю.

**Тип уроку:** комбінований.

**Основні терміни і поняття:** апостроф.

**Обладнання:** комп'ютер; картки для парної роботи.

### Хід уроку

#### І. ВСТУПНА ЧАСТИНА

##### 1. Організація класу

Не урок, а справжнє свято,  
Бо полинем у світі,  
Мандруватимем завзято  
Юний друже, я і ти.

Пам'ятай, що ти дослідник,  
Ще — школярик із Землі.  
І що труднощі космічні  
Ми здолаєм геть усі.

На Школяндію планету  
Понесе нас корабель.  
Тож дивись, з цього моменту  
Не забудь про свій портфель.

У польоті будь уважним,  
Думай добре, не спіши!  
Знай, що вчитись — це цікаво,  
Радість буде у житті.

*Валентина Кравець*

##### 2. Перевірка домашнього завдання

— Починаємо нашу мандрівку зі слів «Не забудь про свій портфель». А в портфелі є цінний багаж — наше домашнє завдання. Перевіримо, у якому стані наш багаж. (*Перевірка домашнього завдання.*)

— Так, у портфелі є багаж знань, з яким ми можемо вирушити на іншу планету.

##### 3. Каліграфічна хвилинка

###### 1) Завдання на вибір.

— Потрапити на планету Школяндію складно. Без сучасних технологій нам просто не обійтись. Що робити? Хто нам зможе допомогти? Ось такі дивні листочки нам заніс вітерець!

###### Загадка 1

- Є у нашій школі диво:  
Порахує все дбайливо,  
Може з нами в шахи грати,  
Ще й уміє вигравати.  
І про мене, і про тебе  
Все розкаже він як треба.

*Алла Сващенко*

###### Загадка 2

- Може він порахувати,  
Може він пісні співати,  
Малювати і писати,  
Помилки перевіряти.

Може він листа прийняти,  
З другом швидко нас зв'язати,  
Він багато чого може  
І завжди нам допоможе!

— Ось що нас зможе виручити! Комп'ютер!

**2) Запис з'єднань у зошити.**

— Запишемо каліграфічно ім'я нашого помічника у зошитах.

*Ко ко ом мп п'ю ют те ер комп'ютер*

**3) Гра «Найрозумніший». Змагання в парах.**

— Щоб краще працювати на комп'ютері, пограймо у гру «Найрозумніший»!

- Скільки букв у слові *комп'ютер*?
- Назвіть букви у слові *комп'ютер*.
- Назвіть звуки у слові *комп'ютер*.
- Чому звуків у слові *комп'ютер* більше, ніж букв?
- Скільки голосних звуків у слові *комп'ютер*?
- Скільки складів у слові *комп'ютер*?
- Назвіть наголошений звук у слові *комп'ютер*.
- Скільки приголосних звуків у слові *комп'ютер*?
- Назвіть приголосні звуки у слові *комп'ютер*.
- Назвіть тверді приголосні звуки у слові *комп'ютер*.
- Назвіть м'які приголосні звуки у слові *комп'ютер*.

## II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

### 1. Мотивація навчальної діяльності

— Нарешті у нас є комп'ютер. Тепер ми зможемо помандрувати на планету Школяндію, побачити нове і продемонструвати наші знання. Увага! Усі дивимося на монітор! Ми — на планеті Школяндія!

### 2. Актуалізація опорних знань

— І що ми бачимо? Жителі планети Школяндії схилили голови над головоломкою. Читають і не можуть зрозуміти.

П'явка, в'юн, пір'їна, в'ється —  
Знак апострофом зветься.  
П'ять цукерок з'їв хом'як —  
Дуже симпатичний знак.

*Олександр Кононенко*

— Діти, я зрозуміла! Школяндці вивчають апостроф! Допоможемо? Пояснимо, роз'яснимо, навчимо! Ще й чогось навчимося. Як казав Тарас Григорович Шевченко:

І чужого научайтесь,  
Й свого не цурайтесь.

— Отже, на старт! Увага! Пригадали!

- Після яких букв ставиться апостроф?
- Перед якими буквами ставиться апостроф?
- При якій вимові ставиться апостроф?
- Назвіть слова, в яких є апостроф.

### 3. Повідомлення теми і завдань уроку

— Сьогодні на уроці ми будемо вчитися правильно вимовляти і писати слова з апострофом, що стоїть у слові після префікса.

#### 4. Сприймання та засвоєння нового матеріалу

##### 1) Слухання лінгвістичної казки.

Апостроф в Алфавіті жив,  
Із буквами завжди дружив,  
Аж поки якось буква Я  
Сказала: «Геть від нас!  
Бо Алфавіт — це букв сім'я,  
Нас 33 якраз!  
А ти не буква, просто знак,  
Ти нам чужий, не рідний, знай!».  
Почув Апостроф ці слова —  
Аж закрутилась голова.  
Ніколи ще таких образ  
Не чув він у житті.  
Заплакав він, схопився враз —  
І ось уже в путі.  
Залишив місто Алфавіт.  
«Піду, побачу білий світ».  
Та що тут сталося! Хоч плач:  
У малюків зник раптом м'яч.  
Саме *подвір'я* зникло теж,  
І *м'ята*, й *бур'янець*.  
І на *подвір'ї* щось не те:  
Без *м'яса* холодець!  
А курка!? Бідолашний птах:  
Немає *пир'я*! Просто жах!  
Усі годинники стоять:  
*Дев'ятка* зникла й цифра *п'ять*!  
Із гаю зникли *солов'ї*,  
А ще — *реп'ях* і *в'яз*.  
*В'юнів* неначе хтось поїв,  
*Хлоп'ята* зникли враз.  
А у дівчат *рум'янець* зник...  
Так жити Алфавіт не звик!  
Усі кричать на букву Я:  
«Тепер ми зовсім не *сім'я*!».  
«Апостроф треба привести, —  
Сказала буква М, —  
Нам треба всім шукати йти,  
Щоб не було проблем».  
На пошуки гуртом пішли  
І через день таки знайшли!  
Усі зраділи, обнялись,  
За руки міцно узялись...

Валентина Бутрім

##### 2) Підготовчі вправи. Самодиктант (письмо з пам'яті).

— Запишіть 5–10 слів з апострофом, що ви почули у віршику.

##### 3) Вправа «Квест-відкриття».

а) Виконання вправи 197. Колективна робота.

— Попрацюймо разом зі школяндцями, позмагаємося, хто краще вміє збити відкриття.

— Прочитайте слова, визначте в них префікси.

— Спішіть слова у два стовпчики: у перший — слова, у яких префікс закінчується на букви, що позначають приголосні звуки; у другий — слова, у яких префікс закінчується буквами, що позначають голосний.

Об'ємний	приємний
від'ємне	приїзд
об'їзд	наїхати
від'їхали	проїзд
з'їхати	
під'їхав	
в'їхали	
роз'їзд	

- Після яких префіксів пишеться апостроф?
- На яку літеру — голосну чи приголосну — закінчуються префікси? (Префікс з кінцевим твердим приголосним звуком)
- Перед якими голосними літерами ставиться апостроф? (Перед «є», «ї»)
- А коли ми не ставимо апостроф?
- На яку літеру — голосну чи приголосну — закінчуються префікси? (Префікс з кінцевим голосним)
- Спробуйте зробити відкриття. Коли саме уживається апостроф після префіксів? (Міркування учнів.)

*Запам'ятайте!* Апостроф уживається після префіксів із кінцевим твердим приголосним звуком перед я, ю, є, ї. Наприклад: з'явився, з'юрмитися.

**б) Ознайомлення з правилом у підручнику.**

**4) Виконання вправи 198. Робота в парах.**

— Утворіть за допомогою префіксів нові слова. Де потрібно, напишіть апостроф.



- Запишіть їх та поясніть написання.
- Прочитайте правильно слова.
- Як вимовляються звуки, позначені буквами з, б і д у словах?
- Поясніть це. (Якщо вимова приголосного і голосного роздільна, то у слові перед буквами «я», «ю», «є», «ї» обов'язково пишеться апостроф, а приголосний звук — твердий.)
- Складіть три речення зі словами (на вибір).

*Диференційована робота за вибором учнів*

- Виконати завдання самостійно;
- виконати завдання з допомогою вчителя.

*Фізкультхвилинка*

**5. Узагальнення і систематизація знань. Завдання від жителів країни Школяндії**

**1) Виконання вправи 199. Робота в групах.**

- Виразно прочитайте текст, перекажіть його.
- Розгляньте ілюстрацію.
- Хто на ній зображений?
- Опишіть, якою ви уявляєте морську царівну.
- Спишіть текст. Підкресліть слова з апострофом.
- Поясніть їхній правопис.

*Диференційована робота за вибором учнів*

- Виконати завдання самостійно;
- виконати завдання з допомогою вчителя.

## 2) Гра від апострофа «Утвори слова».

В	,	єднати
Під		явитися
Об		юрмитися
З		ява
Від		їхати

## 3) Робота над фразеологізмами.

*Пуд солі з'їсти* — довго жити з ким-небудь, зазнавати чимало випробувань у спільних діях.

*З вогню та в полум'я* — з однієї неприємності в іншу, ще гіршу.

*Мало каші з'їв* — людина береться за непосильну для неї роботу.

*П'яте через десяте* — робота виконана абияк.

## III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

### 1. Слово вчителя

Пора вже, діти, вирушать додому,  
Зимовий день красивий та малий.  
І пам'ятайте, що в житті нікому  
Не відамо ми край свій дорогий.  
Він зігріває нас, годує і навчає,  
І береже, як матінка, життя.  
Бо лише той,  
Хто в серці шану має,  
Життя прожить зуміє до пуття.

*Валентина Романова*

### 2. Рефлексія

*Гра «Оплески»*

— Приготуйте долоні. Плесніть у долоні, якщо ви згодні зі мною.

- На уроці я навчився (*навчилася*) ставити апостроф після префікса, що закінчується на твердий приголосний звук.
- На уроці мені було цікаво.
- На уроці я працював (*працювала*) старанно.

— Ось ви й поаплодували самі собі, своїм однокласникам, жителям країни Школяндії.

### 3. Домашнє завдання (за вибором учнів)

— Щоб бути успішними у вивченні української мови, виконайте завдання за вибором.

1) *Виконання вправи 200 (с. 84).*

2) *Завдання на картках.*

*Картка 1*

1. Прочитайте слова.

Бездоріжжя, заїхати, обява, зявитися, розсіяти, підїхати.

2. Випишіть слова, у яких знайшли помилку. Доведіть правильність свого вибору.

*Картка 2*

1. Прочитайте слова.

Бездоріжжя, заїхати, обява, зявитися, роз'сіяти, під'їхати.

2. Складіть речення зі словами, написаними правильно.

Дата \_\_\_\_\_

## УРОК 67. ПЕРЕНОС СЛІВ ІЗ ПРЕФІКСАМИ

Клас \_\_\_\_\_

### Мета:

- **формування предметних компетентностей:** навчати учнів дотримувати правил переносу слів із префіксами; перевірити вміння правильно писати речення під диктування; розвивати культуру писемного мовлення; виховувати охайність;
- **формування ключових компетентностей:**  
*уміння вчитися:* формувати здатність орієнтуватися в часі, призначеному на виконання поставленого завдання;  
*загальнокультурної:* навчати шанобливо ставитися до природи рідного краю.

**Тип уроку:** комбінований.

**Основні терміни і поняття:** перенос слів з префіксами.

**Обладнання:** відеоролик або зображення бджоли; картки для самостійної роботи.

### Хід уроку

#### I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

##### 1. Організація класу

##### 2. Перевірка домашнього завдання

— Які труднощі виникли під час виконання домашнього завдання?

*Індивідуальні картки*

*Картка 1*

##### 1. Прочитайте слова.

Бездоріжжя, заїхати, обява, зявитися, розсіяти, підїхати.

##### 2. Випишіть слова, у яких знайшли помилку. Доведіть правильність свого вибору.

*Картка 2*

##### 1. Прочитайте слова.

Бездоріжжя, заїхати, обява, зявитися, розсіяти, підїхати.

##### 2. Складіть речення зі словами, написаними правильно.

#### II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

##### 1. Актуалізація опорних знань учнів

1) *Робота зі словом «бджола» (повторення написання слова, що вивчалось у 2-му класі).*

а) Робота над загадкою.

- Швидкокрила, невеличка  
Ця невтомна трудівничка.  
Цілий день вона літає,  
У квіток нектар збирає.  
Буде в місті і в селі  
Мед солодкий на столі.

— Про кого йдеться у загадці? (*Про бджолу*)

— Який продукт виробляє бджола? (*Мед*)

— Чим корисний мед? (*Смачний, солодкий, лікує застуду.*)

— Діти, коли ви частіше вживаєте мед? (*Коли хворіємо.*)

— Який незвичайний звук є у слові *бджола*? (*[дж]*)

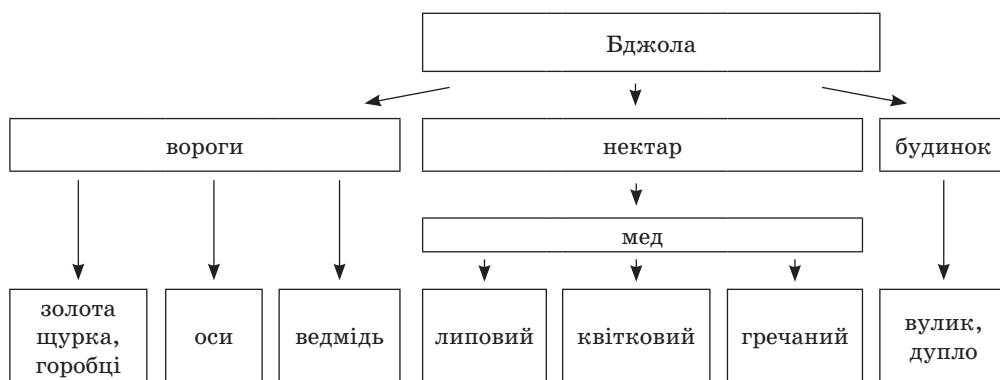
— Який ще звук ми позначаємо двома буквами?

б) Вправа «Кластер».

*Завдання:* складіть «Кластер» до слова *бджола*.

— Доберемо ключові слова до слова *бджола*.

— Зазначимо поняття, що глибше розкривають зміст.



*Висновок.* Отже, слово *бджола* охоплює чималу кількість інших слів.

в) Довідкове бюро.

Відеоролик. (*Вороги бджоли. Горобець чатує на бджіл біля вулика, ловить їх і поїдає.*)

г) Каліграфічна хвилинка.

*Запис з'єднань у зошити*

*бд дж жо ол ла бджола*

г) Гра «Зберіть прислів'я».

*Завдання на вибір учнів*

лаБджо лама, а й ат цюєпра.

*(Бджола мала, а й та працює.)*

лаБджоцюєпраенядлбесе, а ялддейлю.

*(Бджола працює не для себе, а для людей.)*

— Запишіть прислів'я до зошита.

д) Гра «Найрозумніший». Змагання в парах.

— Скільки букв має слово *бджола*?

— Назвіть букви у слові *бджола*.

— Назвіть звуки у слові *бджола*.

— Скільки голосних звуків у слові *бджола*?

— Скільки складів у слові *бджола*?

— Назвіть наголошений звук у слові *бджола*.

— Скільки приголосних звуків у слові *бджола*.

— Назвіть приголосні звуки у слові *бджола*.

— Назвіть тверді приголосні звуки у слові *бджола*.

— Назвіть м'які приголосні звуки у слові *бджола*.

е) Вправа «Сенкан».

*Іменник.* Бджола.

*Прикметник.* Веселокрила, прозора.

*Дієслово.* Літає, збирає, дзвенить.

*Враження від предмета.* Ніжна квітка неба.

*Висновок.* Бджола мала, а й та працює.

## 2) Словниковий диктант.

Розмова, безпека, розгадка, розкопка, безвусий, беззубий, розсада, безсильний, роз'їзд, розсмішити.

— Позначте префікси у словах.

— Яке слово зайве? (*Роз'їзд*)

— Поясніть чому.

— Пригадайте правило вживання апострофа.

— Наведіть приклади.

— Скільки звуків позначають букви *я, ю, є, ї*, що стоять перед апострофом?



## 2. Повідомлення теми і завдань уроку

— Сьогодні на уроці ми будемо вчитися правильно переносити слова з апострофом, що стоїть у слові після префікса.

## 3. Сприймання та засвоєння нового матеріалу

### 1) Правила переносу у віршах.

В одній країні граматичній,  
Морфологічно-фонетичній,  
Жив Перенос — маленький знак,  
Та неабиякий мастак!  
Він був розумний і кмітливий  
І знав закони особливі:  
Міг перенести слова  
З рядка в рядок  
Ось так: тра-ва.  
Коли в рядку не поміщались,  
Слова до Переносу мчались.  
В негоду люту, у дощі,  
І вдень, і вранці, і вночі:  
— Будь ласка, любий Переносе,  
Перенеси нас, друже! — просять.  
І Перенос не відмовляв,

З рядка в рядок переправляв  
Слова, ось так: ожина, лі-то,  
Весел-ка, сон-це, зли-ва, ві-тер.  
Але слова все йшли і йшли,  
Вже черги у дворі були!  
Щоб не спинялась переправа,  
Він написав п'ять мудрих правил.  
І мудрих, і таких простих  
Своїх п'ять правил золотих!  
Тепер в країні граматичній,  
Морфологічно-фонетичній,  
Їх знає навіть і маля,  
Бо кожен бачить їх здала.  
І вам я раджу: прочитайте  
І добре їх запам'ятайте.

### ЗОЛОТІ ПРАВИЛА ПЕРЕНОСУ

1. Для переносу слів завжди  
Потрібен поділ на склади.
2. Як склад з одної букви лиш,  
Не перенось його, облиш.
3. Передню букву, пам'ятай,  
Від кореня не відривай!
4. Дж, дз також не розривають,  
Як злиті звуки позначають.
5. Подвійних приголосних збіг —  
Ти можеш розірвати їх.

У Переноса вільний час  
З'явився навіть, бо щораз,  
Хто добре правила ці знає,

Тепер йому допомагає.  
Чи є такі помічники  
Між вас, шановні малюки?..

*Валентина Бутрім*

— Якщо є, тоді — до роботи!

### 2) Виконання вправи 202. Колективна робота.

— Прочитайте слова, вставляючи, за потреби, апостроф.

З'єдналися, п'ятнадцять, від'їзд, приїзд, під'їхав, з'їзд, об'єднати,  
роз'єднати, подвір'я, поїхали, буряк, зяблик, пам'ять.

— Спишіть слова. Поділіть їх для переносу.

З'єд-на-ли-ся, п'ят-на-дцять, від'-їзд, при-їзд, під'-їхав, з'їзд, об'-єд-на-ти,  
роз'-єд-на-ти, под-ві-р'я, по-їха-ли, бу-ряк, зя-блик, па-м'ять.

*Диференційована робота за вибором учнів*

- Виконати завдання самостійно;
- виконати завдання з допомогою вчителя.

Запис на моніторі комп'ютера або дощі.

*Запам'ятайте!* Слова з апострофом після префікса переносяться, як і інші слова, по складах. Апостроф залишається з попереднім складом: *під'-їхав, без'-язи-кий, об'-єм-ний.*

### 3) Виконання вправи 203. Робота в парах.

— Прочитайте текст. Розгляньте малюнок.

Спозранку бджоли-розвідниці вилітають шукати багато цвіту. Тим часом бджоли-трудівнички старанно готуються в дорогу на роботу.

Невдовзі з'являються розвідниці. За мить трудівнички з'юрмилися біля них. А ті танцем показують трудівничкам, куди, скільки і як летіти. З'єднані в дружну сім'ю, бджілки вирушають до розкішного куща калини. А він, білий, пахучий, святковий, радо зустрічає трудівниць.

Бджілка збере солодкий нектар — діти з'їдять пахучого медку!

(За Сергієм Демченком)

- Про кого йдеться у тексті? (Про працюючих бджілок)
- Перекажіть його.
- Спишіть текст.
- Прочитайте слова з апострофом.
- Поділіть їх на склади для переносу.
- Поясніть написання префіксів у підкреслених словах.

*Диференційована робота за вибором учнів*

- Виконати завдання самостійно;
- виконати завдання з допомогою вчителя.

*Фізкультхвилинка*

#### **4. Узагальнення і систематизація знань**

##### **1) Виконання вправи 204. Робота в парах.**

- Прочитайте текст.
- До якого виду мовлення він належить?
- Спишіть слова з апострофом після префікса, поділіть їх на склади для переносу.
- Зробіть звуко-буквений аналіз підкресленого слова *з'явиться*.

*Диференційована робота за вибором учнів*

- Виконати завдання самостійно;
  - виконати завдання з допомогою вчителя.
- Взаємоперевірка.

##### **2) Виконання завдання 1. Самостійна робота.**

*Вправа «Броунівський рух»*

На кольорових картках записані диференційовані завдання для самостійної роботи. Учні їх виконують, після чого об'єднуються за кольором і спільно перевіряють правильність виконання.

*Картка червоного кольору*

*I варіант*

##### **1. Прочитайте текст. Про кого в ньому розповідається?**

Ніхто не пам'ятає, коли бусол подружився з людьми. Люблять його дорослі й малі. Селиться птах на дахах. Кажуть, бусол приносить щастя.

##### **2. Спишіть текст.**

##### **3. Слова з префіксами поділіть для переносу.**

*Картка жовтого кольору*

*II варіант*

##### **1. Прочитайте текст. Про кого в ньому розповідається?**

Настала зима. Випало багато снігу. Діти розважались. Одні з'їхали на санчатах з гори, а інші — на лижах.

##### **2. Спишіть текст.**

##### **3. Слова з префіксами поділіть для переносу.**

*Картка зеленого кольору*

*III варіант*

##### **1. Прочитайте текст. Про кого в ньому розповідається?**

Ми сіли в автобус. Переїхали через міст і доїхали до театру.

2. Спишіть текст.  
3. Слова з префіксами поділіть для переносу.

3) *Гра «Префікс».*

— Утворіть слова за допомогою префікса *роз-*.

роз										

— Утворіть слова за допомогою префікса *без-*.

без									

### III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

#### 1. Рефлексія

*Вправа «Мікрофон»*

- Чого ви навчилися сьогодні на уроці?
- Яке завдання вам принесло найбільшу радість на уроці?
- Чи справдилися ваші очікування від уроку?

#### 2. Домашнє завдання (за вибором учнів)

— Щоб бути успішними у вивченні української мови, виконайте завдання за вибором.

1) *Виконання вправи 205 (с. 86).*

2) *Завдання на картках.*

*Картка 1*

1. Спишіть вірш.

— Я — акробат, — білка сказала.  
З гілки на гілку вона поскакала.  
— А я хіба гірша? — мовила кішка,  
Й по огорожі пройшлася трішки...

*Ігор Мазін*

2. Слова з префіксами поділіть для переносу.

*Картка 2*

1. Спишіть вірш.

Мандрівник, бузько цибатий,  
В осоці порізав п'яти,  
А чаєчка-медсестриця  
Коло нього метушиться:  
Подорожники зриває  
Та й на рану прикладає.

*Василь Заєць*

2. Слова з префіксами поділіть для переносу.